

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

ประเด็นที่ 03

03 การเกษตร

“วางรากฐานเกษตรไทยให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน”

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น (03) การเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาภาคเกษตรให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการยกระดับผลผลิตทางการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตรซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีเป้าหมายระดับประเด็น คือ (1) **ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น** และ (2) **ผลผลิตทางการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น** ซึ่งมีส่วนสนับสนุนโดยตรงต่อยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนด

การประเมินผลลัพธ์การดำเนินการที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย

030001

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในสาขาเกษตรเพิ่มขึ้น

ปี 2562

ปี 2563

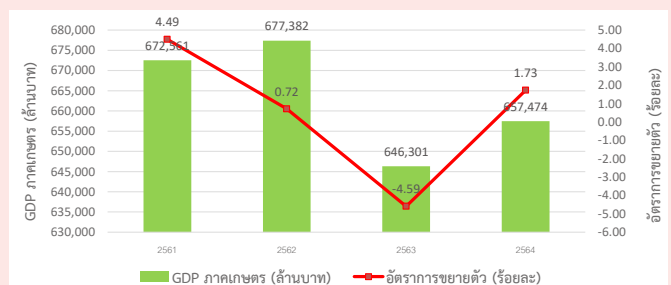
ปี 2564

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร (เฉลี่ยร้อยละ) ขยายตัวร้อยละ 3.8

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร
ค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปี 2565 คือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.8 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร ในปี 2564 มีมูลค่าเท่ากับ 657,474 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.73 ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2563 ซึ่งมีอัตราการขยายตัวร้อยละ -4.59 เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของผลผลิตในหมวดพืช ปศุสัตว์ และประมง โดยผลผลิตที่สำคัญในหมวดพืชที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าวเปลือก ยางพารา และปาล์มน้ำมัน หากพิจารณา

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร

หมายเหตุ: ค่าตามปีงบประมาณ

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเฉลี่ยปี 2561-2564 พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.58 ซึ่งถือว่ายังคงห่างจากค่าเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ที่อัตราร้อยละ 3.8 ในปี 2565 ดังนั้น การผลักดันนโยบายเพื่อพัฒนาภาคเกษตรในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ซึ่งกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตของประชาชน จึงต้องให้ความสำคัญต่อมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐและความร่วมมือจากภาคเอกชน เพื่อผลักดันให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาการเกษตรมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ส่งผลให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

030002

ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

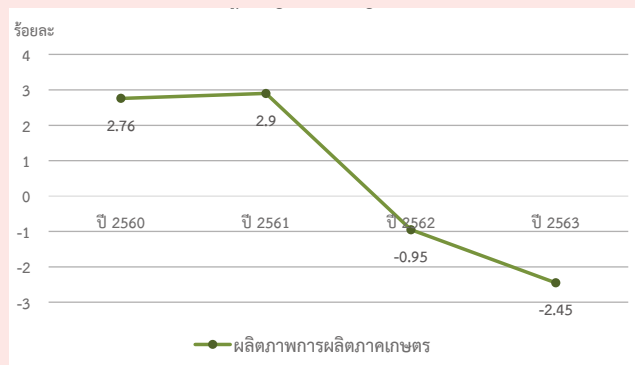
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตร (เฉลี่ยร้อยละ) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2

ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตร

ค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปี 2565 คือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.2 แต่เมื่อพิจารณาสถานการณ์ในปัจจุบัน พบว่า ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตรมีการปรับตัวลดลงจากร้อยละ -0.95 ในปี 2562 เป็นร้อยละ -2.45 ในปี 2563 โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตรลดลงอันเนื่องมาจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 การลงทุนของทั้งภาครัฐและเอกชนชะลอตัวลง และความแปรปรวนของสภาพอากาศ ส่งผลให้พืชสำคัญมีผลผลิตลดลง ทั้งนี้ ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตรมีแนวโน้มปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2561 ส่งผลให้ผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตรเฉลี่ยปี 2561 - 2563 มีค่าเท่ากับร้อยละ -0.17 ถือว่ายังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ได้ ประเทศไทยต้องเพิ่มผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตรให้เพิ่มขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ เพื่อให้ภาคการเกษตรสามารถกลับมาฟื้นตัวได้อีกครั้ง และการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรยกระดับกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

อัตราผลิิตภาพการผลิิตของภาคเกษตร

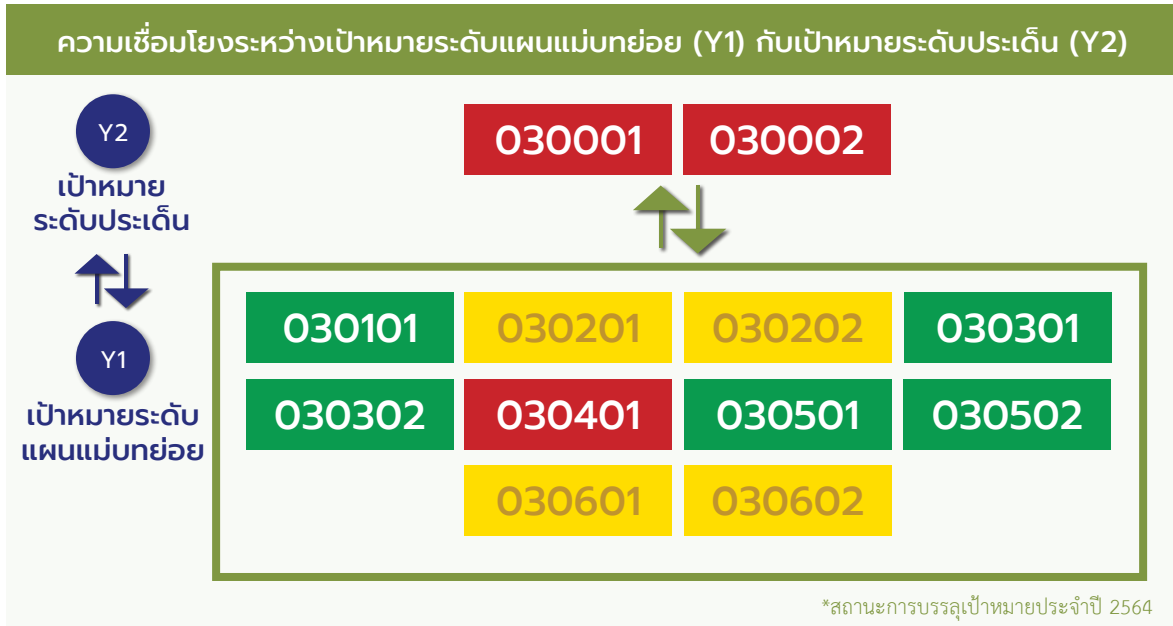
ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเด็นท้าทายที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแผนแม่บทฯ คือ เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยยังคงเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ยังคงไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ดังนั้น การช่วยเหลือภาคเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันมองปัญหา แล้วแก้ไขอย่างบูรณาการ ควรมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมการตลาด และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรในรูปแบบออนไลน์ให้มากขึ้น ช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีกระบวนการผลิตที่ทันสมัย ลดต้นทุนการผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มได้ และปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานความปลอดภัย หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำฐานข้อมูลทางด้านการเกษตร สนับสนุนและผลักดันการวิจัยภาคเกษตรสู่การลงมือปฏิบัติจริง

แผนแม่บทฯ ประเด็น (03) การเกษตร

ประกอบด้วย 10 เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย โดยมีสถานะการบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

030101

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ อัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3

เทียบเคียงจากมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ซึ่งประกอบด้วยมูลค่าผลผลิตผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญ (ทุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย ลองกอง) ข้าวหอมมะลิ และผ้าไหมไทยนกยูงพระราชทาน เมื่อพิจารณามูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นรวม ตั้งแต่ปี 2561-2564 อัตราการขยายตัวของมูลค่าการจำหน่ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14 ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับบรรลุเป้าหมาย

030201

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรปลอดภัยมีมูลค่าเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ อัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรปลอดภัย ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3

มูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัย เมื่อพิจารณาเฉพาะสินค้าปศุสัตว์ที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP ในปี 2564 พบว่ามูลค่า 330,084.41 ล้านบาท ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2563 และปี 2562 ที่มีมูลค่า 303,586.61 ล้านบาท และ 309,647.37 ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.77 แต่มูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ยังไม่ครอบคลุมสาขาพืช และสาขาประมงด้วย จึงอาจไม่สะท้อนการบรรลุค่าเป้าหมายของตัวชี้วัดได้สมบูรณ์ ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมาย

030202

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

ผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยของไทยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพ ความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการ สูงขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ มีการจัดทำดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภคด้านคุณภาพ และความปลอดภัยอาหาร

อ้างอิงจากดัชนีความมั่นคงทางอาหาร (Global Food Security Index) ในปี 2563 ประเทศไทยถูกจัดไว้ในลำดับที่ 51 จากทั้งหมด 113 ประเทศ มีคะแนนดัชนีความมั่นคงทางอาหารโดยรวมที่ 64.5 ซึ่งสูงขึ้นจากปี 2562 ที่อยู่ในลำดับที่ 52 ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมาย

030301

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ อัตราการขยายตัวของ มูลค่าของสินค้าเกษตรชีวภาพ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3

ณ เดือนตุลาคม 2564 สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่ารวม 45,060.38 ล้านบาท (ประมาณการจากมูลค่าวัตถุดิบ ที่ใช้ในการผลิตพลังงานทดแทน สมุนไพร/เครื่องเทศ และแมลงเศรษฐกิจ) ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.05 เมื่อเทียบกับ มูลค่าสินค้าเกษตรชีวภาพ ปี 2563 เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 ที่อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้า เกษตรชีวภาพ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3 จึงทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับบรรลุเป้าหมาย

030302

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

วิสาหกิจการเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดตั้งทุกตำบลเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการ บรรลุในปี 2565 คือ มีจำนวนวิสาหกิจการเกษตรขนาดกลางและเล็ก และผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพ 1 ตำบล 1 วิสาหกิจ

โดยในช่วงปี 2561-2564 มีการส่งเสริมกลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีชุมชนที่จัดตั้ง เป็นวิสาหกิจการเกษตรชีวภาพแล้ว 123 ชุมชน โดยในปี 2564 มีการส่งเสริมได้ 17 วิสาหกิจ ใน 15 ตำบล ซึ่งลดลงจากปี 2563 ที่ส่งเสริมได้ 28 วิสาหกิจ ใน 25 ตำบล ซึ่งมีการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 1 ตำบล 1 วิสาหกิจ ทำให้สถานะ การบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับบรรลุเป้าหมาย

030401

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรแปรรูปและผลิตภัณฑ์ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3

เทียบเคียงจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป ซึ่งประมวลเฉพาะในกลุ่มสินค้าเกษตรแปรรูป ที่สำคัญ ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ยางและผลิตภัณฑ์ ยาสีฟัน เครื่องหนังและผลิตภัณฑ์ และกระดาษ และผลิตภัณฑ์กระดาษ เมื่อพิจารณามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปรวม ตั้งแต่ปี 2561-2563 คิดเป็น อัตราการขยายตัวลดลงเฉลี่ยร้อยละ 1.52 ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมายขั้นวิกฤต

030501

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ มูลค่าสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3

จากข้อมูลการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ภายใต้โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการดำเนินการสะสมมาตั้งแต่ปี 2559 - 2563 เมื่อพิจารณามูลค่าการลดต้นทุนและการเพิ่มผลผลิต ตั้งแต่ปี 2561-2563 พบว่า มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 16.41 ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับ**บรรลุเป้าหมาย**

030502

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10

จากข้อมูลโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ที่มีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2559 - 2563 เมื่อพิจารณามูลค่าเพิ่มจากการเพิ่มผลผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตั้งแต่ปี 2561 - 2563 พบว่า มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 19.55 ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับ**บรรลุเป้าหมาย**

030601

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วย เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10

จากมูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยของสินค้าเกษตรที่สำคัญ ซึ่งประเมินจากข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา และกุ้งขาว แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มปศุสัตว์ ในปี 2564 มีมูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรรวมต่อหน่วย เพิ่มขึ้นจากปี 2563 คิดเป็นอัตราการขยายตัวร้อยละ 10.43 ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับ**ต่ำกว่าค่าเป้าหมาย**

030602

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานเพิ่มขึ้น กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุในปี 2565 คือ สหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับ 1 และ 2 อย่างน้อยร้อยละ 90 และวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกร มีความเข้มแข็งร้อยละ 25

เมื่อพิจารณาจากการประเมินศักยภาพสหกรณ์ ตั้งแต่ปี 2561-2564 มีสหกรณ์ภาคการเกษตรที่มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับชั้น 1 และชั้น 2 เฉลี่ยร้อยละ 91.11 ซึ่งบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขณะที่การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ปี 2561-2564 มีวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับดีเฉลี่ยร้อยละ 21.72 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้สถานะการบรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับ**ต่ำกว่าค่าเป้าหมาย**

030101

แผนแม่บทย่อย

เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

คำเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3

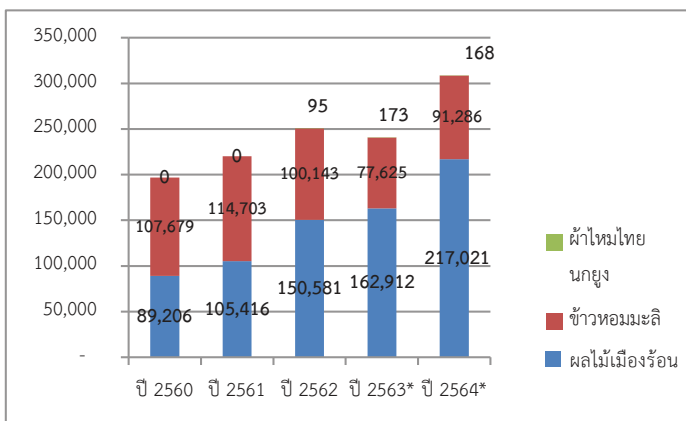
การยกระดับให้สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับ (1) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผ่านการยกระดับปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ การวางแผนการผลิตสินค้าที่มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการรวบรวมสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและการอนุรักษ์พันธุ์ (2) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ผ่านการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ที่ต้องมีมาตรฐานรับรองและระบบตรวจสอบย้อนกลับ (3) การสนับสนุนด้านการตลาด ผ่านการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นให้กับผู้บริโภค รวมถึงการบริหารจัดการด้านตลาดเฉพาะ และ (4) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น อาทิ ฐานข้อมูลเกษตรอัตลักษณ์ การรวมกลุ่มเพื่อเป็นผู้ประกอบการ และนโยบายและแผนที่สนับสนุนให้มูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์เพิ่มขึ้น โดยประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย คือ การปรับตัวของเกษตรกรและผู้ผลิตสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่ทำให้การเดินทางไปเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวเป็นไปได้ยากขึ้น แต่เป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถจำหน่ายสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นผ่านระบบออนไลน์ด้วย

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ณ เดือนตุลาคม 2564 มูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น (ประกอบด้วยมูลค่าผลผลิตผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญ (ทุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย ลองกอง) ข้าวหอมมะลิ และผ้าไหมไทยนกยูงพระราชทาน) จำนวน 308,474.64 ล้านบาท โดยมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 28.15 เมื่อเทียบกับมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นในปี 2563 โดยส่วนใหญ่เป็นการขยายตัวของมูลค่าสินค้าในกลุ่มผลไม้เมืองร้อนและข้าวหอมมะลิ แต่มีการหดตัวของมูลค่าผ้าไหมไทยนกยูงพระราชทาน ซึ่งอาจเป็นผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ลดลงจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และเมื่อเปรียบเทียบมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นระหว่างปี 2560 - 2564 พบว่า แนวโน้มของมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยในส่วนของมูลค่าผลผลิตผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญและข้าวหอมมะลิ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 12 ต่อปี ขณะที่การจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในปีงบประมาณ 2564 พบว่า มีมูลค่าการจำหน่ายสินค้า OTOP ทั้งในและต่างประเทศ จำนวน 278,565.42 ล้านบาท

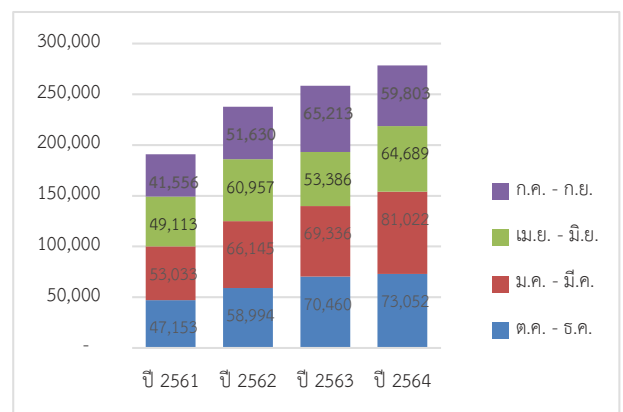

และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปีงบประมาณ 2561 – 2564 พบว่า มีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการจำหน่ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14 โดยจังหวัดราชบุรี นครปฐม และเชียงใหม่ เป็นสามจังหวัดที่มีมูลค่าการจำหน่ายสินค้า OTOP มากกว่าหนึ่งหมื่นล้านบาทต่อปี นอกจากนี้ จำนวนรายการสินค้าที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications : GI) ของไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน โดยในปี 2564 ไทยมีการขึ้นทะเบียนสินค้า GI จำนวน 170 รายการ และจากข้อมูลการขึ้นทะเบียนสินค้า GI รวบรวมโดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) พบว่า ในปี 2563 ไทยมีการขึ้นทะเบียนสินค้า GI จำนวน 151 รายการ ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยเมื่อเทียบกับการขึ้นทะเบียนสินค้า GI ของประเทศในเอเชีย อาทิ ประเทศจีน มีการขึ้นทะเบียน GI จำนวน 8,476 รายการ เวียดนาม 1,687 รายการ และอินเดีย 370 รายการ

มูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ปี 2560 - 2564 (ล้านบาท)

มูลค่าการจำหน่ายสินค้า OTOP ปี 2561 - 2564 (ล้านบาท)

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564

หมายเหตุ: ปี 2560 และ 2561 ยังไม่มีการจัดเก็บมูลค่าผ้าไหมไทยนากุ้งพระราชทาน;

*เป็นข้อมูล ณ เดือน ตุลาคม ปี 2563 และ 2564 ตามลำดับ

ที่มา: กรมพัฒนาชุมชน, 2564

หมายเหตุ: เป็นข้อมูลการจำหน่ายสินค้า OTOP ทั้งในและต่างประเทศ ตามปีงบประมาณ

การดำเนินงานที่ผ่านมา ในปี 2564 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการดำเนินการขับเคลื่อนเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่สำคัญ อาทิ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้สู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการผลักดันให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพสูงในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ 5 จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยโสธร สุรินทร์ และศรีสะเกษ ผ่านการส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ดีมีคุณภาพ เก็บตัวอย่าง/ตรวจวิเคราะห์ดิน และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อให้ผลผลิตเป็นข้าวหอมมะลิคุณภาพสูง และสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไม้ผลคุณภาพ เป็นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกไม้ผลให้มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตไม้ผล (ทุเรียนและลองกอง) ให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และมีผลผลิตต่อไร่ที่สูงขึ้น โดยการดำเนินการนี้สอดคล้องกับองค์ประกอบการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โครงการพัฒนาการผลิตและการค้าผลไม้ภาคตะวันออกให้เป็นศูนย์ผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย เป็นการพัฒนาความรู้และศักยภาพเกษตรกรเพื่อผลิตไม้ผลที่เหมาะสมกับพื้นที่สู่มาตรฐานอย่างถูกต้องและสามารถแข่งขันทางการตลาดได้ผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสินค้าด้านการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่แก่เกษตรกรในกลุ่มจังหวัด ส่งผลให้สินค้าไม้ผลอัตลักษณ์ภาคตะวันออกมีการพัฒนาคุณภาพได้เหมาะสม ก่อให้เกิด

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตและพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ได้เพิ่มขึ้น โครงการตลาดนำการผลิตด้านสินค้าหม่อนไหม เป็นการส่งเสริมและผลักดันการสร้างมูลค่าผ้าไหมไทย ตรานกยูงพระราชทาน โดยขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้าทั้งในรูปแบบของการจำหน่ายผ่านหน้าร้านและช่องทางออนไลน์ ส่งเสริมและพัฒนาการทอผ้าและออกแบบลวดลายผ้า และผลักดันให้สินค้าผ้าไหมไทยผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหม (ตรานกยูงพระราชทาน) โดยการดำเนินงานนี้สอดคล้องกับปัจจัยการสร้างเครือข่ายและช่องทางการจำหน่ายสินค้า และองค์ประกอบการตลาด ที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหม่อนไหม และโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น และสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น) เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นสู่ผู้บริโภคให้มีความรู้ความเข้าใจถึงถิ่นกำเนิด และผลักดันให้สินค้าเกษตรผ่านมาตรฐานการรับรอง GI ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าพื้นถิ่น และมีกลุ่มเกษตรกรที่มีความเข้มแข็ง และสามารถผลิตสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นในพื้นที่ 40 จังหวัด จำนวน 40 กลุ่ม

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ผ่านการสร้างการรับรู้ถึงเรื่องราวของสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและการเข้าถึงข้อมูลสินค้าที่ยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดด้านโภชนาการของอาหารและเครื่องดื่มที่จะมีผลต่อการตัดสินใจเลือกอุปโภคบริโภคสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นได้มากขึ้น และประเด็นท้าทายที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการตลาดสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านภาพลักษณ์ คุณภาพสินค้า และพฤติกรรมผู้บริโภค ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นสามารถปรับตัวและแข่งขันได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องข้องในห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลของผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นเพิ่มมากขึ้นทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการขยายตลาดสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นของไทยให้เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันการเชื่อมโยงระหว่างสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นที่มีเรื่องราวและการให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อสนับสนุนให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวพื้นถิ่นที่เพิ่มขึ้น และนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นต่อไป

แผนแม่บทย่อย

เกษตรปลอดภัย

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

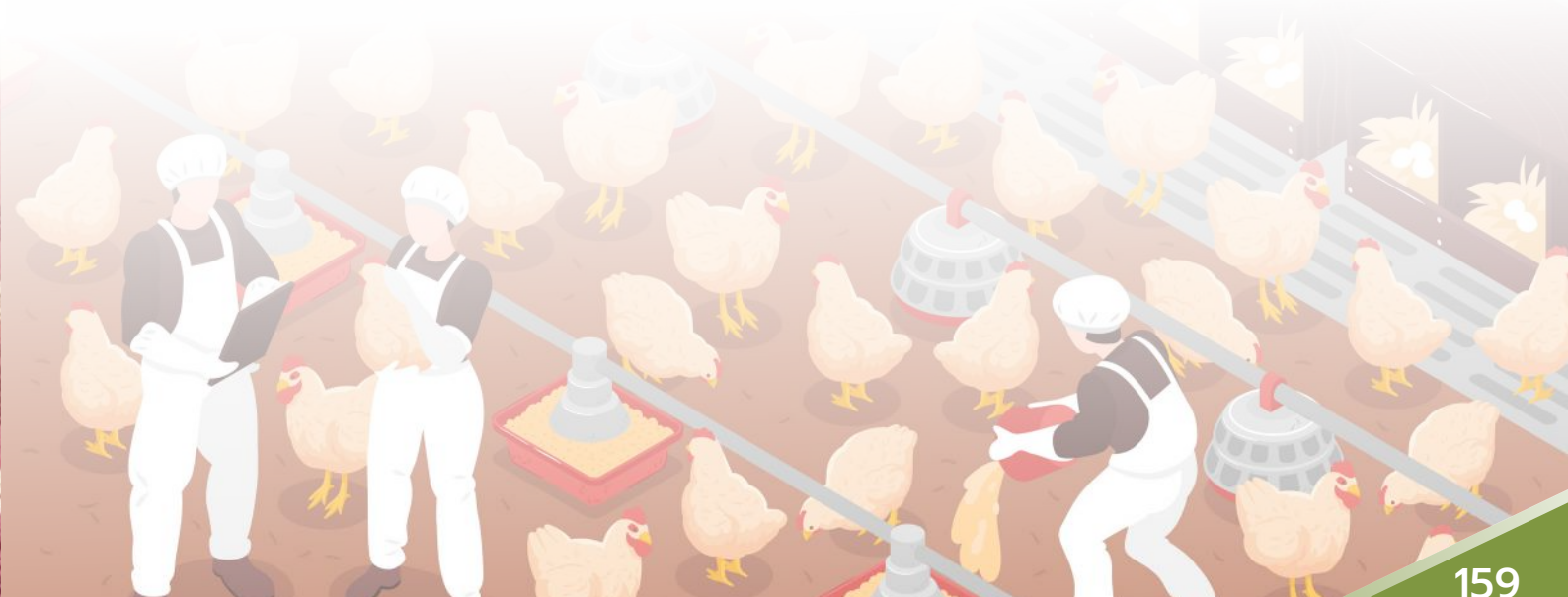
ปี 2564

สินค้าเกษตรปลอดภัยมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัยขยายตัว เฉลี่ยร้อยละ 3

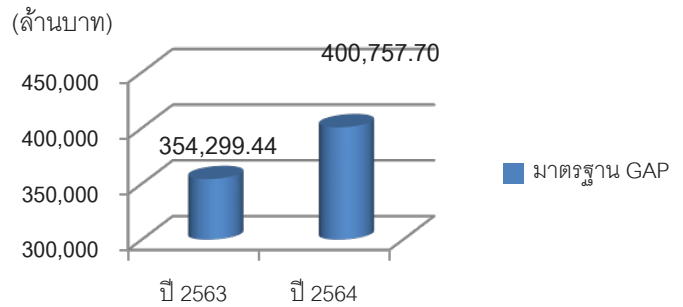
การสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรไทย เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและระบบการรับรอง การส่งเสริมการขาย การตลาด และการพัฒนาฐานข้อมูลผู้ผลิต/ผู้แปรรูป/ผู้ขายสินค้าปลอดภัยและสินค้าอินทรีย์ เพื่อนำไปสู่การลดปัญหาสารเคมีตกค้างและการปนเปื้อนของศัตรูพืชและจุลินทรีย์ในกระบวนการผลิต ซึ่งในช่วงปี 2563 และ 2564 ได้มีการดำเนินโครงการเพื่อขับเคลื่อนในประเด็นท้าทายที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการผลิตตามหลักการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี (GAP) ซึ่งเป็นระบบการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัยตามมาตรฐานที่กำหนด การผลักดันการเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทั้งในและต่างประเทศ และกลไกการมีส่วนร่วมในการตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดการกระจายหน่วยตรวจรับรองที่ได้คุณภาพบริการกับเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ของผู้บริโภคถึงความสำคัญของความปลอดภัยของสินค้าเพื่อสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้ผู้ผลิตมีการปรับตัวให้เข้าสู่ระบบคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยต่อไป

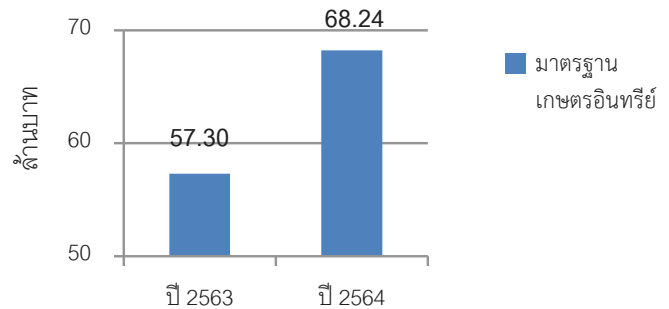
สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย มูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัย เมื่อพิจารณาเฉพาะสินค้าปศุสัตว์ที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP ในปี 2564 พบว่ามีมูลค่า 330,084.41 ล้านบาท ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2563 และปี 2562 ที่มีมูลค่า 303,586.61 ล้านบาท และ 309,647.37 ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.77 และถ้าพิจารณามูลค่ารวมของสินค้าเกษตรที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP พบว่า ในปี 2564 มีมูลค่า 400,757.70 ล้านบาท ปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2563 ที่มีมูลค่า 354,299.44 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 13.11 ซึ่งมีมูลค่าสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ขณะที่การรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ข้อมูลปศุสัตว์อินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี 2564 มีมูลค่ารวม 68.24 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ที่มีมูลค่า 57.30 ล้านบาท หรือคิดเป็นการขยายตัวจากปี 2563 ร้อยละ 19.10 อย่างไรก็ตาม ข้อมูลภาพรวมการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงาน มีเพียงปี 2563 และ ปี 2564 รวมทั้งการรายงานมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ยังไม่ครอบคลุมสาขาพืช และสาขาประมงด้วย จึงอาจไม่สะท้อนการบรรลุค่าเป้าหมายของตัวชี้วัดได้สมบูรณ์ ทั้งนี้จะได้มีการพัฒนาในการจัดทำข้อมูลให้สมบูรณ์ในระยะต่อไป

มูลค่าสินค้าเกษตรที่ผ่านการตรวจรับรอง GAP

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มูลค่าสินค้าปศุสัตว์ที่ผ่านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การดำเนินงานที่ผ่านมา ในปี 2564 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการผ่านโครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยมุ่งเน้นไปที่องค์ประกอบการผลิต ปัจจุบันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก เพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายผ่านโครงการต่างๆ เช่น **โครงการส่งเสริมเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ด้วยระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม** ของกรมพัฒนาที่ดิน ที่ผลักดันให้เกษตรกรและพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และส่งเสริมการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ที่ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีจะมีผลต่อการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรลงได้ **โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร** ของกรมส่งเสริมการเกษตร ที่ดำเนินการถ่ายทอดความรู้การผลิตสินค้าเกษตรตามระบบมาตรฐาน GAP ให้แก่เกษตรกร และถ่ายทอดความรู้การจัดการศัตรูพืชและการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องแก่เกษตรกร เพื่อนำความรู้และทักษะไปปรับใช้ในระบบการผลิต **โครงการพัฒนาเกษตรกรมัยยืน** ของกรมปศุสัตว์ ที่จัดทำขึ้นเพื่อขยายผลและเพิ่มจำนวนฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ รวมถึงการรักษาสถานภาพฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ที่ผ่านการรับรองแล้ว และพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าปศุสัตว์ **โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร** ของกรมประมง ที่จัดทำขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าประมงตลอดสายการผลิตให้มีคุณภาพมาตรฐานตามความต้องการของตลาด และพัฒนาศักยภาพกระบวนการแปรรูปสินค้าประมงเพื่อเพิ่มมูลค่า

และโครงการพัฒนาแหล่งผลิตลูกพันธุ์สัตว์น้ำในชุมชน ของกรมประมง ที่พัฒนาองค์ความรู้ด้านการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำให้แก่เกษตรกรหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้มีแหล่งผลิตลูกพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพได้มาตรฐานเกิดขึ้นในชุมชน เพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพการเกษตรให้แก่เกษตรกร สร้างโอกาสให้แก่เกษตรกรในการจำหน่ายผลผลิตเพิ่มรายได้

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การขับเคลื่อนการดำเนินการเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าของสินค้าเกษตรปลอดภัย รวมถึงขยายผลและเพิ่มจำนวนฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ และการรักษาสถานภาพฟาร์มปศุสัตว์อินทรีย์ที่ผ่านการรับรองแล้วในช่วงที่ผ่านมา ทำให้อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากปี 2563 อย่างชัดเจน แต่เนื่องจากการรายงานข้อมูลภาพรวมของอัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรปลอดภัยมีเพียงปี 2563 และ ปี 2564 ประกอบกับการรายงานมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ยังไม่ครอบคลุมสินค้าพืช และประมง จึงอาจไม่สะท้อนการบรรลุค่าเป้าหมายของตัวชี้วัดได้สมบูรณ์ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นข้อมูลสำคัญในการประเมินและชี้วัดความสำเร็จของค่าเป้าหมายระดับแผนย่อย และผลผลิตมวลรวมในประเทศสาขาเกษตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ยังคงต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคจะได้รับจากการผลิตตามหลักการปฏิบัติทางเกษตรที่ดี (GAP) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนให้ผู้ผลิตมีการปรับตัวให้เข้าสู่ระบบคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย สำหรับกระบวนการตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรตามหลักมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์นั้น ควรให้ความสำคัญกับการเข้าถึงการตรวจรับรองคุณภาพ โดยสนับสนุนบทบาทภาคเอกชนในการตรวจรับรองเพื่อกระจายให้ครอบคลุมทั้งในด้านของพื้นที่และสาขาภาคเกษตรในราคาที่เกษตรกรเข้าถึงได้ ควบคู่ไปกับพัฒนาระบบฐานข้อมูลสินค้าเกษตรปลอดภัยตลอดห่วงโซ่การผลิตและครอบคลุมทุกสาขาของภาคเกษตร เพื่อใช้ประโยชน์ในการติดตามผลการขับเคลื่อนโครงการและประเมินผลความสำเร็จที่เห็นถึงความต่อเนื่องในการดำเนินงานในแต่ละปีได้ต่อไป

030202

แผนแม่บทย่อย

เกษตรปลอดภัย

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

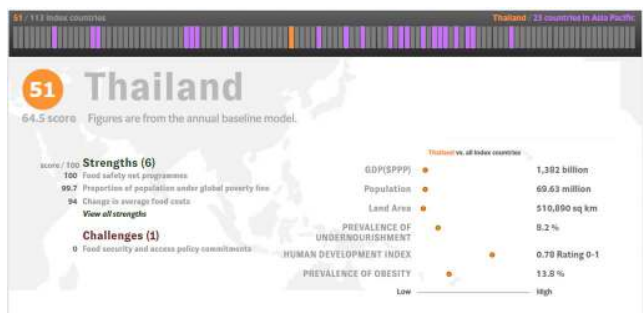
ผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยของไทยได้รับการยอมรับ
ด้านคุณภาพ ความปลอดภัย และคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

ดัชนีคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร (Global Food Security Index)
ปรับตัวสูงขึ้น

ระบบคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย และระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับกับความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงคุณค่าทางโภชนาการของสินค้าเกษตรและอาหาร เป็นปัจจัยสนับสนุนการสร้างการยอมรับด้านคุณภาพความปลอดภัยของสินค้าเกษตรไทย และมีผลต่อการขยายตัวของภาคการบริโภคในประเทศและการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารของไทย ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการตรวจสอบและสร้างการยอมรับในมาตรฐานของประเทศ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการในห่วงโซ่การผลิตเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย โดยในปี 2563 และ 2564 ที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการขับเคลื่อนระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานกำกับดูแล ควบคุม และการตรวจสอบย้อนกลับ รวมทั้งการส่งเสริมการบริโภคสินค้าปลอดภัยและสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย การประเมินความมั่นคงทางอาหารในระดับสากล โดยดัชนีความมั่นคงทางอาหาร (Global Food Security Index) ที่จัดทำโดย The Economist Intelligence Unit รายงานว่าในปี 2563 ประเทศไทยถูกจัดไว้ในลำดับที่ 51 จากทั้งหมด 113 ประเทศ มีคะแนนดัชนีความมั่นคงทางอาหารโดยรวมที่ 64.5 ซึ่งเกิดจากการประเมินด้านความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่มีโภชนาการ (Affordability) ความเพียงพอของอาหารที่ผลิตได้ (Availability) และการประเมินด้านคุณภาพและความปลอดภัยสินค้าอาหาร

(Quality and Safety) ซึ่งประเทศไทยได้คะแนน 81.8 57.3 และ 59.5 ตามลำดับ โดยอันดับดัชนีความมั่นคงทางอาหารของไทยปรับตัวสูงขึ้น 1 ลำดับ จากปี 2562 ที่อยู่ในลำดับที่ 52 จากทั้งหมด 113 ประเทศ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเฉพาะคะแนนด้านการประเมินด้านคุณภาพและความปลอดภัยสินค้าอาหาร (Quality and Safety) จะเห็นว่าอันดับของประเทศไทยจะถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 73 จากทั้งหมด 113 ประเทศ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพมาตรฐานระบบการตรวจรับรอง และสร้างการยอมรับมาตรฐานของประเทศไทยในระดับสากลต่อไป

ที่มา: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Country/Details#Thailand>

การดำเนินงานที่ผ่านมา ในปี 2564 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมายเพื่อผลักดันให้ภาคเกษตรและอาหารของไทยได้รับการยอมรับด้านคุณค่าความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น โดยดำเนินการผ่านโครงการสำคัญ เช่น **โครงการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีคุณภาพได้มาตรฐาน** ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ที่พัฒนาความร่วมมือ ประสานและสนับสนุนงานด้านมาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหารของไทยให้เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและต่างประเทศ สนับสนุนการมีส่วนร่วมการจัดทำข้อกำหนด/มาตรฐาน รวมถึงยกระดับขีดความสามารถผลักดันข้อกำหนด/มาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับและสร้างความร่วมมือภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันข้อกำหนด/มาตรฐานสู่ระดับสากล **โครงการสร้างความเชื่อมั่นสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัยสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศ** ที่จัดทำโดยกรมประมง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านมาตรฐานคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารอย่างครบวงจรตลอดห่วงโซ่อุปทานในสินค้าประมง ทั้งการผลิตเพื่อบริโภคในประเทศและเพื่อการส่งออก เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและอาหารไทยในตลาดโลกนำไปสู่การรักษาและขยายตลาด **โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร** ของกรมปศุสัตว์ เพื่อให้ผลผลิตสินค้าปศุสัตว์ที่ผลิตได้ มีคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัย สำหรับการบริโภคภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ และ **โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร** ของกรมการข้าว ที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบและรับรองการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว GAP Seed ระบบการผลิตข้าว GAP และระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ ทำให้สินค้าข้าวที่ผ่านการตรวจสอบและรับรองมีมูลค่าสูง สามารถเข้าสู่ตลาดในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้สนองตอบความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมายเพื่อผลักดันให้ภาคเกษตรและอาหารของไทยได้รับการยอมรับด้านคุณค่าความปลอดภัยและคุณค่าทางโภชนาการสูงขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของคะแนนดัชนีความมั่นคงทางอาหาร (Global Food Security Index) ด้านการประเมินคุณภาพและความปลอดภัยสินค้าอาหาร (Quality and Safety) ที่ประเทศไทยถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 73 จากทั้งหมด 113 ประเทศ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คะแนนการประเมินด้านนี้มีค่าต่ำมาจากการที่รัฐบาลขาดยุทธศาสตร์ระดับชาติในการปรับปรุงโภชนาการสำหรับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ (National nutrition plan or strategy) รวมทั้งขาดการรณรงค์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการและการบริโภคอาหารที่สมดุลในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยมีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของโลกถึงร้อยละ 67.3 และร้อยละ 44.2 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการจัดทำและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการด้านโภชนาการระดับชาติและประกาศใช้ตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ภายใต้พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 เพื่อให้ประเทศไทยมีโครงการ/แนวทางและมาตรการขับเคลื่อนและบูรณาการงานด้านเกษตรและอาหาร รวมถึงโภชนาการและอาหารศึกษาของประเทศ โดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อาหาร ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการตรวจรับรองและสร้างการยอมรับมาตรฐานของประเทศไทยในระดับสากล ตั้งแต่การวางระบบมาตรฐานความปลอดภัยขั้นพื้นฐาน (มาตรฐาน GAP) ไปจนถึงขั้นสูง (มาตรฐานอินทรีย์) ตลอดจนการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจในการปรับตัวเข้าสู่ระบบการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากขึ้น เพื่อใช้ในการติดตามตรวจสอบและสร้างความเชื่อมั่นผู้บริโภคเกี่ยวกับความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหาร และการสร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความปลอดภัยในสินค้าเกษตรและอาหาร และคุณค่าทางโภชนาการอย่างต่อเนื่อง

030301

แผนแม่บทย่อย

เกษตรชีวภาพ

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

อัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรชีวภาพขยายตัว เฉลี่ยร้อยละ 3

การพัฒนาเกษตรชีวภาพเป็นทางเลือกหนึ่งในการใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพที่ประเทศไทยมีจุดแข็ง ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ (1) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผ่านการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารชีวภัณฑ์ การผลิตสินค้าที่ใช้ผลพลอยได้และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร รวมถึงการรวบรวมข้อมูลสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและการอนุรักษ์พันธุ์ (2) การสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ่านการสร้าง ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์แปรรูปและการให้บริการที่มีความน่าสนใจ (3) การตลาด ผ่านการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการบริโภค สร้างความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ การเพิ่มช่องทางและเชื่อมโยงตลาดสินค้าเกษตรชีวภาพทั้งในและต่างประเทศ และการสำรวจความต้องการสินค้าเกษตรชีวภาพของตลาด และ (4) การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็น กฎหมายและระเบียบ ฐานข้อมูลเกษตรชีวภาพ การวิจัยและพัฒนาเกษตรชีวภาพ เทคโนโลยี/นวัตกรรม ศักยภาพบุคลากร และการเข้าถึงแหล่งเงินเพื่อผลิตและพัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพ โดยประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายที่ผ่านมา คือ ความหลากหลายของสินค้าเกษตรชีวภาพยังมีไม่มากนัก และเน้นไปที่สินค้าเกษตรที่สามารถใช้เป็นพลังงานทดแทน อาทิ อ้อย มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน ซึ่งที่ผ่านมาได้รับผลกระทบจากการลดลงของการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงชีวภาพจากการจำกัดการเดินทางที่เป็นผลสืบเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19

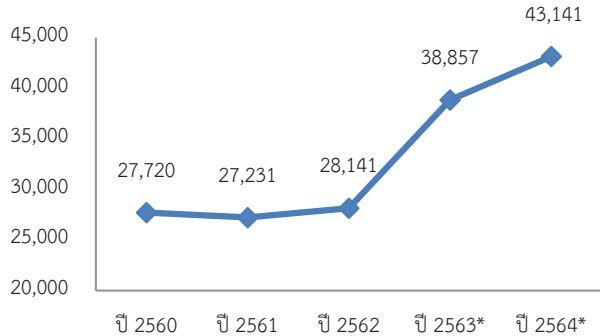

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ณ เดือนตุลาคม 2564 สินค้าเกษตรชีวภาพ มีมูลค่ารวม 45,060.38 ล้านบาท (ประมาณการจากมูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตพลังงานทดแทน สมุนไพร/เครื่องเทศ และแมลงเศรษฐกิจ) ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.05 เมื่อเทียบกับมูลค่าสินค้าเกษตรชีวภาพ ปี 2563 โดยมูลค่าวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตพลังงานทดแทน (เอทานอลและไบโอดีเซล) มีการขยายตัวร้อยละ 11.02 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ซึ่งคาดว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขนส่งและการเดินทางภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นจากการผ่อนคลายมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ขณะที่มูลค่าสมุนไพรและเครื่องเทศ (ขมิ้นชัน พริกไทย บัวบก กระชายดำ ดีปลี ว่านหางจระเข้ ไพล ฟ้าทะลายโจร) มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 54.01 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา สำหรับมูลค่าสินค้าที่เป็นแมลงเศรษฐกิจ (ผึ้งพันธุ์ ผึ้งโพรง ชันโรง ครั่ง และจิ้งหรีด) ปรับตัวลดลงจาก 308.74 ล้านบาท ในปี 2563 เป็น 306.64 ล้านบาท ในปี 2564 หรือลดลงคิดเป็นร้อยละ 0.68 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลมาจากการสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่ทำให้การเคลื่อนย้ายแมลงเศรษฐกิจไปยังแหล่งอาหารเป็นไปอย่างจำกัด และส่งผลให้ผลผลิตและการส่งออกลดลงตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อไปการพัฒนาสินค้าเกษตรชีวภาพที่เป็นวัตถุดิบพลังงานทดแทน ควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมต่อเนื่องที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เช่น Oleochemical โดยเฉพาะกรณีปาล์มน้ำมัน ที่สามารถนำไปผลิตเป็นสารอนุพันธ์ต่างๆ อาทิ แพนทีแอลกอฮอล์ กลีเซอรินบริสุทธิ์ อีพอลิคลอโรไฮดริน ซึ่งจะเป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเมื่อเปรียบเทียบมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปาล์มน้ำมันของประเทศไทยและเยอรมันในปี 2562 พบว่า ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกรวม 716 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ขณะที่ประเทศเยอรมันมีมูลค่าการส่งออกรวม 5,238 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สินค้าเกษตรชีวภาพยังมีโอกาสทางการตลาดในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรในระยะต่อไป

การดำเนินงานที่ผ่านมา ในปี 2564 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบพลังงานทดแทน และเครื่องเทศและสมุนไพรในประเทศไทย เพื่อผลักดันเป้าหมายให้สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น อาทิ โครงการศึกษาวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจของการนำผลพลอยได้และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ในการอุตสาหกรรมต่อเนื่องและพลังงานทางเลือก เป็นการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการผลพลอยได้จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้มีการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ในการอุตสาหกรรมและพลังงานที่เกี่ยวข้อง

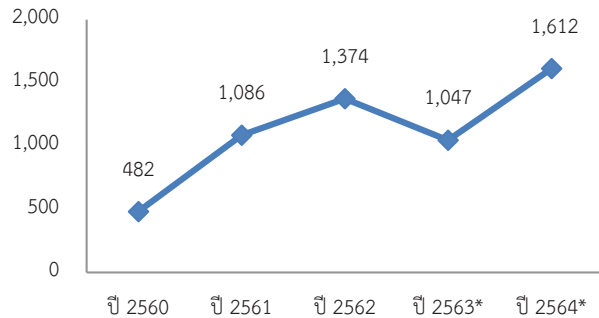
มูลค่าวัตถุดิบพลังงานทดแทน (ล้านบาท)

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564

หมายเหตุ: *เป็นข้อมูล ณ เดือนตุลาคม ปี 2563 และ 2564 ตามลำดับ

มูลค่าสมุนไพรและเครื่องเทศ (ล้านบาท)

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564

หมายเหตุ: *เป็นข้อมูล ณ เดือนตุลาคม ปี 2563 และ 2564 ตามลำดับ

กับชีวภาพ หรือการนำไปเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การนำเปลือกมะพร้าวไปทำเส้นใย เพื่อเพิ่มมูลค่า การนำทะลายปาล์มเปล่าไปผลิตพลังงานความร้อนหรือกระแสไฟฟ้า เป็นต้น และนำไปสู่ การเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรและเป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานทดแทนของประเทศ **โครงการ สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรชีวภาพสู่เชิงพาณิชย์ กิจกรรมการแปรรูปวัตถุดิบพืชสมุนไพร ให้ได้มาตรฐาน** เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตพืชสมุนไพรให้มีคุณภาพตามแนวทางการปฏิบัติ ทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) หรือแนวทางการปลูกและการเก็บเกี่ยวที่ดี (Good Agricultural and Collection Practice: GACP) เพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็นวัตถุดิบ ในภาคอุตสาหกรรมหรือทางด้านเภสัชกรรมได้ ขณะเดียวกันผู้ผลิตมีการใช้นวัตกรรมการผลิตแบบใหม่ มีกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรที่ลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อนจากสารพิษตกค้าง จุลินทรีย์ในวัตถุดิบ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของสมุนไพรโดยตรง และ **โครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสมุนไพร** เป็นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถผลิตพืชสมุนไพรที่มีคุณภาพ และมีปริมาณสอดคล้อง กับความต้องการของตลาด ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตพืชสมุนไพร สามารถเชื่อมโยง เครือข่ายการผลิตและการตลาดได้ โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีตาม ประเด็นความต้องการของเกษตรกร ที่เน้นการผลิตสมุนไพรตามระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการปฏิบัติ ทางการเกษตรที่ดี การเพิ่มมูลค่าผลผลิตสมุนไพร การบริหารจัดการกลุ่ม และการตลาดให้แก่เกษตรกร

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ การต่อยอดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร ชีวภาพจากฐานความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพืชสมุนไพรและแมลงเศรษฐกิจ ซึ่งเห็นได้จากพฤติกรรมผู้บริโภคที่หันมาบริโภคพืชสมุนไพรในการดูแลสุขภาพมากขึ้น รวมถึงการสร้าง การรับรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริโภคในการอุปโภคและบริโภคสินค้าเกษตรชีวภาพอย่างถูกวิธี นอกจากนี้ แนวโน้มความต้องการใช้พลังงานทดแทนจากสินค้าเกษตรชีวภาพที่อาจปรับตัวลดลงตามแนวทาง ส่งเสริมการผลิตและการใช้ยานยนต์ไฟฟ้า และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อปริมาณ และคุณภาพของผลผลิต จะเป็นประเด็นท้าทายสำคัญต่อเกษตรกรและผู้ผลิตสินค้าเกษตรชีวภาพที่ต้อง ปรับตัวและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในระยะต่อไปด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่สินค้าเกษตรชีวภาพ จำเป็นที่จะต้องมีการผลักดันให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรชีวภาพอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและการอนุรักษ์พันธุ์ เพื่อพัฒนาให้เป็นสินค้า เกษตรชีวภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ชีวภาพเพื่อรักษาคุณภาพ ของสินค้า มีการสร้างตราสินค้าให้มีความน่าสนใจ รวมถึงการประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เกษตรชีวภาพให้กับผู้บริโภค

030302

แผนแม่บทย่อย

เกษตรชีวภาพ

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

วิสาหกิจการเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดตั้งทุกตำบลเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

มีจำนวนวิสาหกิจการเกษตรขนาดกลางและเล็ก และผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพ 1 ตำบล 1 วิสาหกิจ

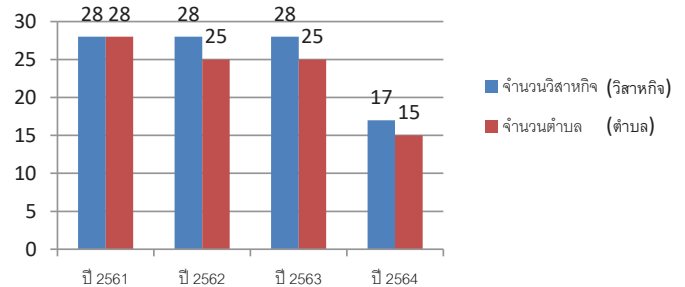
การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจชีวภาพ จะเป็นกลไกสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นได้พัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าจากฐานทรัพยากรทางชีวภาพ นำไปสู่การสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งจะสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกัน ซึ่งการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายมีปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การสำรวจแหล่งทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ การสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร การประเมินความต้องการของตลาด และการเข้าถึงแหล่งทุนสำหรับการจัดตั้งและบริหารจัดการวิสาหกิจ การเกษตร โดยในช่วงที่ผ่านมาได้มีประเด็นท้าทายที่สำคัญ คือ การพัฒนาองค์ความรู้จากความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรชีวภาพ ควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งข้อจำกัดและทักษะในการบริหารจัดการวิสาหกิจการเกษตรในรูปแบบธุรกิจ และการตลาดที่เข้ามารองรับผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพยังมีน้อย

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ปี 2561 - 2564 มีการส่งเสริมกลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีชุมชนที่จัดตั้งเป็นวิสาหกิจเกษตรชีวภาพแล้ว 123 ชุมชน โดยในปี 2564 มีการส่งเสริมได้ 17 วิสาหกิจ ใน 15 ตำบล ซึ่งลดลงจากปี 2563 ที่ส่งเสริมได้ 28 วิสาหกิจ ใน 25 ตำบล ซึ่งมีการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 1 ตำบล 1 วิสาหกิจ อย่างไรก็ตามวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ยังคงต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการดำเนินงานร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจชุมชน และทำให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตเป็นผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากฐานชีวภาพที่เข้มแข็ง

แผนภูมิแสดงจำนวนวิสาหกิจและจำนวนตำบล

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน)

การดำเนินงานที่ผ่านมา สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) (สพภ.) ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนเป้าหมายผลักดันให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นยกระดับการเป็นผู้ประกอบการ และผลักดันไปสู่การสร้างเศรษฐกิจมหภาคให้กับประเทศ โดยในปี 2564 มีชุมชนเข้าร่วมมากถึง 25 ชุมชน และสามารถผลักดันเป็นวิสาหกิจชุมชน 17 แห่งจาก 15 ตำบล ทำให้ปัจจุบันมีการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรแล้วรวม 123 วิสาหกิจ ตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เช่น **เครือข่ายชุมชน สพภ. จังหวัดแม่ฮ่องสอน** เป็นจังหวัดนำร่องในการจัดทำ “โครงการสร้างป่า สร้างรายได้” ที่ดำเนินงานในพื้นที่ 11 ชุมชน **เครือข่ายชุมชน สพภ. จังหวัดแพร่** ที่ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2562 ในการต่อยอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นหอมและสุราพื้นบ้าน ในพื้นที่ 6 ชุมชน ซึ่ง สพภ. ได้สนับสนุนชุมชนในด้านการพัฒนาออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากล การยืดอายุและการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งขยายช่องทางการตลาดให้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมี **โครงการธนาคารความหลากหลายทางชีวภาพระดับชุมชน หรือ Community BioBank** ซึ่งเป็นหนึ่งในนวัตกรรมด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทยในระดับชุมชนที่ถูกพัฒนาขึ้น ภายใต้แนวคิดของการสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพัฒนาและสร้างกระบวนการในการสำรวจรวบรวม และจัดเก็บข้อมูลทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นฐานข้อมูลของชุมชน พร้อมทั้งเก็บรักษาทรัพยากรชีวภาพในรูปแบบรวบรวมพันธุ์ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาต่อยอดไปสู่การวิจัยหรือการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ การขยายผลให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจเกษตรจากฐานชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับตำบลเพิ่มขึ้น ต้องให้ความสำคัญกับการสำรวจแหล่งทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ได้ และการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพในชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรชีวภาพตลอดห่วงโซ่การผลิตและเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย เพื่อให้การพัฒนาวิสาหกิจเกษตรฐานชีวภาพมีการจัดตั้งในทุกตำบลเพิ่มขึ้น และมีการเติบโตอย่างยั่งยืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาและรวบรวมข้อมูลแหล่งทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่น/ชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ในเชิงเศรษฐกิจ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ และขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการสนับสนุนด้านแหล่งทุน เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจเกษตรฐานชีวภาพให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

030401

แผนแม่บทย่อย

เกษตรแปรรูป

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าเกษตรแปรรูปมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

อัตราการขยายตัวของมูลค่าสินค้าเกษตรแปรรูปขยายตัว เฉลี่ยร้อยละ 3

การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรเป็นปัจจัยหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร ที่เชื่อมต่อ การพัฒนาจากวัตถุดิบไปสู่ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูปขั้นต้น และขั้นสูงที่มีคุณภาพสูงและคุณค่าเฉพาะ ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับภาคเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิธีการจากการขายเป็นวัตถุดิบทางการเกษตรไปสู่การทำเกษตรที่เชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด รวมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญา ในกระบวนการผลิตหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป ตลอดจนการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย การบริหารจัดการ ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวางแผนการผลิต การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และกฎระเบียบที่เอื้อต่อ การสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรแปรรูป โดยประเด็นท้าทายที่มีผลต่อการบรรลุเป้าหมายในปี 2564 การยกระดับความสามารถของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในการบริหารจัดการและเชื่อมโยงการผลิต ตลอดห่วงโซ่สินค้าเกษตรไปถึงการแปรรูปและการตลาด รวมถึงการพัฒนาและเข้าถึงเทคโนโลยีเกษตรแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบและสร้างตราสินค้า การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการบริหารจัดการ ข้อมูลสารสนเทศ

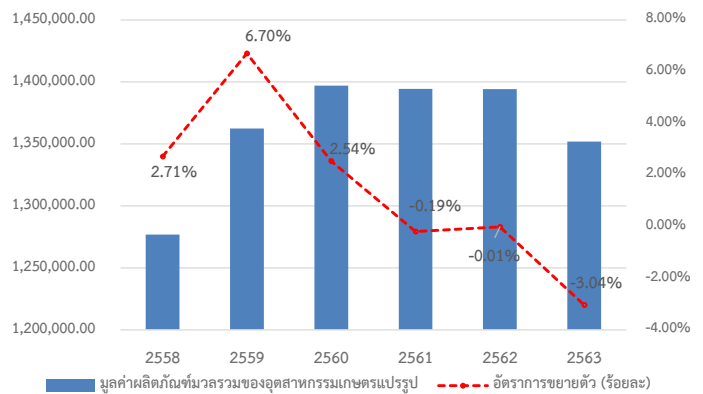

030401

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป (ประมวลเฉพาะในกลุ่มสินค้าเกษตรแปรรูปที่สำคัญ ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ยาง และผลิตภัณฑ์ ยาสีฟัน เครื่องหนังและผลิตภัณฑ์ และกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ) ในปี 2563 พบว่า มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปรวม 1.351 ล้านล้านบาท ปรับตัวลดลงจาก 1.394 ล้านล้านบาท ในปี 2562 หรือปรับตัวลดร้อยละ 3.04 โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปส่วนใหญ่ยังคงปรับตัวลดลง มีเพียงมูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาการขยายตัวเฉลี่ยปี 2561 - 2563 พบว่า มีการขยายตัวลดลงเฉลี่ยปีละ 1.52 ซึ่งมีผลต่อการบรรลุเป้าหมายการขยายตัวของอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปเฉลี่ยที่ร้อยละ 3 ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่มีผลกระทบกับการดำเนินชีวิตและตลาดแรงงานในอุตสาหกรรมแปรรูป ขณะที่ระบบเศรษฐกิจเกิดการชะลอตัวส่งผลต่อการผลิตและการส่งออกสินค้าแปรรูปที่สำคัญ

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมอุตสาหกรรมเกษตร ปี 2558 - 2563

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การดำเนินงานที่ผ่านมา การดำเนินงานที่ผ่านมา ในปี 2564 มีการดำเนินงานที่สำคัญ คือ **โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปสู่ผลิตภัณฑ์สุขภาพ** เป็นการแปรรูปวัตถุดิบที่มีคุณภาพจากผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นของผู้บริโภคในปัจจุบัน **โครงการยกระดับนวัตกรรมอุตสาหกรรมอาหารสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่ออนาคต (Food Innovation for Future Food)** เป็นการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรเพื่อผลิตอาหารเชิงนวัตกรรมที่สอดคล้องความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน และสามารถแข่งขันในตลาดโลก นอกจากนี้ มีการดำเนิน **โครงการที่เกี่ยวกับการขยายช่องทางการตลาดสินค้าเกษตรแปรรูป** ผ่านโครงการเสริมสร้างศักยภาพสินค้าเกษตรนวัตกรรมไทยเพื่อการต่อยอดเชิงพาณิชย์ และโครงการการขยายตลาดสินค้าเกษตรนวัตกรรมไทยสู่สากล (APi goes Inter) เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้สินค้าเกษตรนวัตกรรมไทยเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในวงกว้าง พร้อมทั้งสนับสนุนช่องทางการตลาดให้กับสินค้าเกษตรที่มีผลงานวิจัยรองรับหรือมีการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาต่อยอดให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น โดยการจัดกิจกรรมสร้างความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ “APi goes Inter” ร่วมกับพันธมิตรองค์กรทางการค้าต่างประเทศ เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจระหว่างกันด้วยการจับกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าเกษตรนวัตกรรมที่มีศักยภาพกับผู้นำเข้าหรือนักลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลให้สินค้าเกษตรนวัตกรรมสามารถจำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย คือการสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการผ่านการสร้างองค์ความรู้ การจัดการข้อมูลสารสนเทศ การสร้างเครือข่ายและการจับคู่ธุรกิจ การบริหารจัดการสินค้าคงคลัง และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ตลอดจนการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของตลาด ทั้งในด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี พฤติกรรมและรสนิยมของผู้บริโภค และการสร้างความหลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป จำเป็นที่จะต้องมีการสนับสนุนและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปรับตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการ ทั้งเรื่องข้อมูลสารสนเทศ องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถ เชื่อมโยงเครือข่ายในห่วงโซ่การผลิต อาทิ การทำเกษตรพันธสัญญา การจับคู่ธุรกิจการค้าการลงทุน

030501

แผนแม่บทย่อย

เกษตรอัจฉริยะ

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สินค้าที่ได้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

มูลค่าสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ 3

การนำเทคโนโลยีเครื่องจักรกลเกษตรอัจฉริยะ/เทคโนโลยีเกษตรดิจิทัลที่นำมาประยุกต์ใช้
ในกระบวนการผลิต และการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เกษตรกร
รุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) และ Start Up เป็นการพัฒนาศักยภาพการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
การผลิตทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และนำไปสู่การสร้างมูลค่าให้สินค้าเกษตร รวมทั้งการจัดทำแปลง/
โรงเรือนสาธิตต้นแบบเกษตรอัจฉริยะ ควบคู่กับการส่งเสริม/ขยายผลการทำเกษตรอัจฉริยะ การจัดการ
ตลาดผ่านแพลตฟอร์มตลาด Online และ Offline การจัดแสดงสินค้าเกษตรและการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยว ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยประเด็นท้าทาย
ที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายอยู่ที่การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะพันธุ์พืช ปศุสัตว์ และประมง
ที่เป็นที่ต้องการของตลาดสำคัญของไทยที่ปัจจุบันยังมีน้อย ขณะที่การขยายผลการทำเกษตรในลักษณะ
แปลงใหญ่สมัยใหม่/อัจฉริยะยังอยู่ในระยะเริ่มต้นดำเนินงาน จึงยังไม่สามารถแก้ไขข้อจำกัดในด้านทรัพยากร
และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และสร้างโอกาสในการแข่งขันให้กับการพัฒนาภาคการเกษตรของไทย
ได้เท่าที่ควร

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ในปีการผลิต 2563/64 มีการดำเนินการเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ภายใต้
โครงการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ จำนวน 86 แปลง (เป็นการดำเนินการสะสมมาตั้งแต่ปี 2560/61)
มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 10,000 ราย พื้นที่ดำเนินการ 174,819.08 ไร่ แม้ว่าจะไม่ได้มี
การขยายจำนวนแปลงในการดำเนินการเพิ่มขึ้นจากปีการผลิต 2562/63 แต่เมื่อพิจารณามูลค่าการลดต้นทุน
และการเพิ่มผลผลิตจากการดำเนินงานแปลงเกษตรสมัยใหม่ ปีการผลิต 2563/64 พบว่า มูลค่าเพิ่มจาก
การลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.61 เมื่อเทียบกับปีการผลิต 2562/63 หรือมูลค่า
เพิ่มขึ้นจาก 1,351.79 ล้านบาท ในปี 2562/63 เป็น 1,779.07 ล้านบาท ในปี 2563/64 ดังนั้นอาจสะท้อน
ได้ว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีการทำเกษตรสมัยใหม่มาอย่างต่อเนื่อง จะมีรายได้ที่ขายได้จากสินค้าที่ได้
จากเทคโนโลยีสมัยใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความสามารถในการลดต้นทุนและการเพิ่มผลผลิต ดังนี้

แปลงใหญ่สมัยใหม่	ผลลัพธ์การดำเนินงานแปลงใหญ่สมัยใหม่ (ล้านบาท)		
	ลดต้นทุนการผลิต	เพิ่มผลผลิต	รวมมูลค่า
ปีการผลิต 2560/61	229.35	1,075.33	1,304.68
ปีการผลิต 2561/62	231.21	1,104.38	1,335.59
ปีการผลิต 2562/63	232.57	1,119.23	1,351.80
ปีการผลิต 2563/64	278.05	1,501.03	1,779.07

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร

การดำเนินงานที่ผ่านมา มีการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในการขยายผลโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ผ่านโครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด ที่มุ่งเน้นการผลิตในรูปแบบเกษตรสมัยใหม่ เกษตรอัจฉริยะ เกษตรแม่นยำที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิต อีกทั้ง มีการบูรณาการกับภาควิชาการในการสนับสนุนให้เกิดการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ และส่งเสริมถ่ายทอดสู่การนำไปใช้จริงของเกษตรกรผ่านกลไกศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม (AIC) ที่มีอยู่ 83 ศูนย์ ใน 77 จังหวัด อาทิ การใช้พื้นที่จริงของเกษตรกรเป็นแปลงทดลองหรือพื้นที่ศึกษาวิจัย เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยสามารถนำความรู้และผลงานวิจัยด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิต และการบริหารจัดการแปลงให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการการพัฒนาเกษตรกรปราชญ์และเกษตรกรรุ่นใหม่ พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลเกษตร (War Room) เพื่อเป็นเครือข่ายข้อมูลในการจัดการเกษตรในการเชื่อมโยงเครือข่ายในการใช้ประโยชน์จากข้อมูล นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพิ่มขีดความสามารถของเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงโครงการต้นแบบเกษตรอัจฉริยะเพื่อจัดทำแปลงเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการเกษตรอัจฉริยะที่เหมาะสมในกระบวนการการผลิตพืช โดยมีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศในการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในแปลงเรียนรู้ อาทิ Auto Steering, CropSpec, land leveler, Drone, Weather station, ระบบการควบคุมการให้น้ำด้วยเซ็นเซอร์ เครื่องเก็บเกี่ยวอัตโนมัติ เป็นต้น เพื่อเป็นการสาธิตทดสอบและขยายผลในการผลิตสินค้าเกษตรเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ จะขยายผลแปลงเรียนรู้เกษตรอัจฉริยะต่อเนื่องไปสู่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรแปลงส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรได้เรียนรู้และนำไปขยายผลเป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่เกษตรอัจฉริยะเพื่อพัฒนาไปสู่การเกษตรอัจฉริยะของประเทศไทยต่อไป

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรดิจิทัลผ่านแปลงการเรียนรู้ต้นแบบเกษตรอัจฉริยะและศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรมให้กับเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น รวมถึงเริ่มมีการจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลเกษตรเพื่อเป็นเครือข่ายข้อมูลในการจัดการเกษตรแล้วก็ตาม แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงทำเกษตรรูปแบบเดิม เนื่องจากมีภาระในการดำเนินชีวิตที่ไม่สามารถลงทุนกับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะและปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมฟาร์มเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวได้ ซึ่งการให้บริการด้านเกษตรอัจฉริยะยังมีน้อย ส่งผลต่อต้นทุนการเข้าถึงเทคโนโลยีมีค่อนข้างสูง และนอกจากการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรดิจิทัลแล้ว การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพในกระบวนการผลิต โดยเฉพาะการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช ปศุสัตว์ และประมงที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดก็เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้โดยเร็ว

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะจัดการระบบการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมในกระบวนการผลิต ถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขั้นต้นทางด้านวัตถุดิบสำหรับต่อยอดไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรที่สร้างมูลค่าสูง ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ โดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ควรร่วมมือกันสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ รวมถึงแหล่งเงินทุนเพื่อขยายผลการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะให้มากขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพในกระบวนการผลิต การพัฒนาพันธุ์พืช/ปศุสัตว์/ประมงให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการให้บริการด้านการเกษตรอัจฉริยะให้หลากหลายเพิ่มขึ้น เพื่อให้การขยายผลการทำแปลงใหญ่อัจฉริยะเกิดผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น

แผนแม่บทย่อย

เกษตรอัจฉริยะ

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลง
ที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะเพิ่มขึ้น

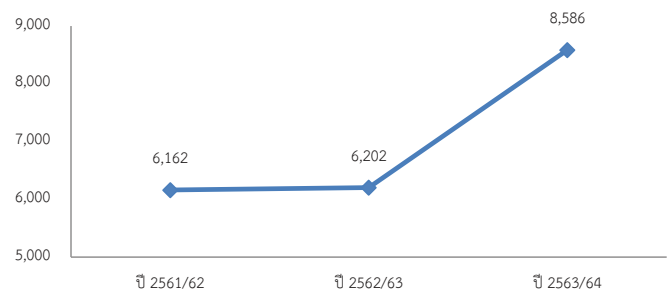
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

ผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ
เพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ 10

การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่/เกษตรอัจฉริยะผ่านการพัฒนาพันธุ์พืช ประมง และปศุสัตว์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสม การเข้าถึงเครื่องจักรกล เทคโนโลยี และแหล่งเงินทุน การจัดทำมาตรฐานการผลิต รวมถึงระบบสารสนเทศสำหรับการจัดการเกษตร จะเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและผลผลิตต่อหน่วยให้กับฟาร์มหรือแปลงที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย/อัจฉริยะ ซึ่งประเด็นท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมาย คือ การสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่ตัดสินใจปรับตัวหันมาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ การส่งเสริมให้ขยายการให้บริการด้านการเกษตรอัจฉริยะของผู้ประกอบการเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ต้นทุนของเทคโนโลยีลดลงในระดับที่เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงและนำมาพัฒนากระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีอัจฉริยะได้

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย ปัจจุบันการทำเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ มีจำนวน 86 แปลง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.06 จากการทำเกษตรแปลงใหญ่ทั่วประเทศ จำนวน 8,150 แปลง และเมื่อพิจารณามูลค่าเพิ่มจากการเพิ่มผลผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ พบว่า มีมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.44 โดยเพิ่มขึ้นจากมูลค่า 6,201.92 บาท/ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 8,586.16 บาท/ไร่ ในปี 2563/64 ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลังจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่และมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างต่อเนื่อง ช่วยเกษตรกรมีผลผลิตต่อหน่วยของฟาร์มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามการส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่สมัยใหม่ยังมีจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 1.06 จากกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ทั้งหมด ซึ่งจำเป็นต้องมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้เข้าถึงเทคโนโลยีเกษตรสมัยใหม่/เกษตรอัจฉริยะให้มากขึ้นในระยะต่อไป

มูลค่าเพิ่มจากการเพิ่มผลผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ (บาท/ไร่)

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564

การดำเนินงานที่ผ่านมา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (พว.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิตอย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการผลิตและขยายสัตว์น้ำพันธุ์ดี โครงการผลิตและขยายพืชพันธุ์ดี และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เกษตรกรเลือกปัจจัยการผลิตที่ดีมีคุณภาพ ช่วยเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณและคุณภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ มีการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ โดยมุ่งเน้นการทำเกษตรแบบแม่นยำ (Precision Agriculture) ซึ่งเป็นรูปแบบการเกษตรที่นำเอาเทคโนโลยีและการจัดการข้อมูลมาใช้ภายในฟาร์ม การจัดทำแพลตฟอร์มเกษตรแม่นยำ (Precision Farming Platform) เพื่อวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะให้เหมาะสมกับเกษตรกรไทย และออกแบบเทคโนโลยีให้สะดวกในการใช้งานและราคาเข้าถึงได้ รวมถึงมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลเพื่อใช้ในการเกษตรแบบแม่นยำ ภายใต้โครงการสนับสนุนการผลิตพันธุ์ดี (พืช ประมง ปศุสัตว์) ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้แก่เกษตรกร โดยมีการประยุกต์ใช้เครื่องตรวจจับอัจฉริยะ (Smart Sensor) และระบบอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) ร่วมกับองค์ความรู้การผลิตพืชของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ “โมเดลการเกษตรอัจฉริยะเพื่อการผลิตพืชของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์” ทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วย เทคโนโลยีด้านดิน เทคโนโลยีด้านพืชและอารักขาพืช เครื่องจักรกลการเกษตร การใช้น้ำ เทคโนโลยีดาวเทียมและอากาศยานไร้คนขับ (Drone) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง Big Data Platform และระบบช่วยตัดสินใจการผลิตพืชในกระบวนการผลิตพืชที่มีมูลค่าสูงและนำไปขยายผลสู่เกษตรกรรายย่อยผ่านกลไกศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม (AIC) ใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตการเกษตร ตลอดจนมีการจัดทำโครงการพัฒนาเกษตรแม่นยำสู่ธุรกิจเกษตรอุตสาหกรรม จำนวน 2 ล้านไร่ ภายใต้ความร่วมมือระหว่างเกษตรกรแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จับคู่กับบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ภายใต้สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของอุตสาหกรรมทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมถึงช่วงเวลารับซื้อผลผลิต พร้อมพัฒนากระบวนการจัดการฟาร์มเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ให้กับเกษตรกร

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานที่ผ่านมาภาครัฐได้มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีกลไกถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะให้กับเกษตรกรผ่านศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม (AIC) ใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ แต่ประเด็นท้าทายสำคัญที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่ตัดสินใจปรับตัวหันมาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่/อัจฉริยะ สำหรับเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงเป็นเรื่องของการเข้าถึงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์และปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ อาทิ เทคโนโลยีเกษตรดิจิทัล เป็นต้น ส่วนเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมในการทำเกษตรอัจฉริยะ จำเป็นต้องให้การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การจัดทำมาตรฐานการผลิต และพัฒนาระบบโลจิสติกส์เกษตร โดยเฉพาะระบบห้องเย็นที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้ และส่งเสริมให้เกิดการซื้อขายออนไลน์เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชน และภาควิชาการในการสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์และปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ โดยนำเทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาให้เหมาะสมกับเกษตรกรไทยมาใช้กับเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้เกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมในการทำเกษตรอัจฉริยะสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมฟาร์มให้สอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ การพัฒนามาตรฐานการผลิต และจัดทำระบบโลจิสติกส์เกษตรที่รองรับการซื้อขายทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ได้

030601

แผนแม่บทย่อย

การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น

ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยเพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ 10

การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร ช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรมีการปรับตัวไปสู่กระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะช่วยยกระดับภาคเกษตรให้มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง โดยต้องพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการยกระดับประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยเพิ่มขึ้น อาทิ การรับรองมาตรฐาน ระบบตรวจสอบย้อนกลับ ระบบโลจิสติกส์ การประกันภัยพืชผลทางเกษตร ตลอดจนต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยการผลิต และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น ข้อมูลสารสนเทศด้านการเกษตร การเฝ้าระวังเตือนภัยสินค้าเกษตร การส่งเสริมการรวมกลุ่ม/การบริหารจัดการกลุ่ม เป็นต้น เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองและหาช่องทางด้านการตลาดที่มีประสิทธิภาพ โดยประเด็นท้าทายที่สำคัญ คือ การเตรียมความพร้อมให้เกษตรกรมีความสามารถในการนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไปใช้ได้จริงในแต่ละกิจกรรมการผลิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยของสินค้าเกษตรที่สำคัญ ระหว่างปี 2563 และปี 2564 พบว่า มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 10.43 (ประเมินจากข้าวมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา และกุ้งขาว เนื่องจากมีสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตรในระดับสูง แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มปศุสัตว์) โดยในปี 2564 ข้าวนาปี มีมูลค่าผลผลิตต่อหน่วย จำนวน 3,936.55 บาทต่อไร่ และมีการขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 6.44 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ขณะที่ข้าวนาปรัง มีมูลค่าผลผลิตต่อหน่วย 5,231.25 บาทต่อไร่ โดยมีการหดตัวคิดเป็นร้อยละ 8.03 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา สำหรับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีมูลค่าผลผลิตต่อหน่วย 5,626.83 บาทต่อไร่ และมีการขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 7.03 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา มันสำปะหลังโรงงาน มีมูลค่าผลผลิตต่อหน่วย 6,754.30 บาทต่อไร่ และมีการขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 10.49 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ยางพารา มีมูลค่าผลผลิตต่อหน่วย 12,242.23 บาทต่อไร่ และมีการขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 25.77 เมื่อเทียบกับปี 2563 ขณะที่ปาล์มน้ำมัน มีมูลค่าผลผลิตต่อหน่วย 15,291.28 บาทต่อไร่ คิดเป็นการขยายตัว ร้อยละ 34.42 ของปีที่ผ่านมา สำหรับมูลค่าผลผลิตต่อหน่วยของกุ้งขาวแวนนาไม อยู่ที่ 202,700 บาทต่อไร่ โดยมีการ

หดตัวลง คิดเป็นร้อยละ 3.09 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ หากเกษตรกรมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการผลิตภาคการเกษตรอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับรูปแบบการผลิต/แปรรูป/จำหน่ายผลผลิตของตนเอง และสามารถใช้ข้อมูลเพื่อบริหารจัดการผลผลิตได้ จะเป็นส่วนสำคัญในการที่จะสนับสนุนให้เกิดการยกระดับประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรในระยะต่อไป

	ปี 2563	ปี 2564	อัตราการเติบโตเปรียบเทียบ ปี 2563 – 2564 (%)
ข้าวนาปี	3,698.31	3,936.55	6.44
ข้าวนาปรัง	5,688.14	5,231.25	- 8.03
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	5,257.28	5,626.83	7.03
มันสำปะหลัง	6,113.12	6,754.30	10.49
ยางพารา	9,733.84	12,242.23	25.77
ปาล์มน้ำมัน	11,375.62	15,291.28	34.42
กุ้งขาว	209,155.46	202,700.07	- 3.09
อัตราการเติบโตเฉลี่ยรวม			10.43

ที่มา: สศช. ประมวลจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2564

การดำเนินงานที่ผ่านมา ในปี 2564 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมายผ่านโครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด (ด้านพืช) ซึ่งเน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยให้ร่วมกันพัฒนาการผลิต โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการร่วมกันในรูปแบบเกษตรสมัยใหม่ โครงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ผลผลิตสินค้าเกษตร เป็นการนำเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ผลผลิตสินค้าเกษตร โดยเน้นการใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม (Remote Sensing) ที่มีความถูกต้องแม่นยำในการวิเคราะห์เนื้อที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการสินค้าเกษตรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงการจัดทำข้อมูลด้านการเกษตรแห่งชาติ มีการจัดทำข้อมูลด้านการเกษตรแห่งชาติที่เชื่อมโยงข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ด้านการเกษตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นข้อมูลเชิงลึกที่มีความครอบคลุมในหลายมิติ อาทิ ข้อมูลผลผลิตต่อไร่ของสินค้าเกษตรที่สำคัญในระดับจังหวัด และในแหล่งผลิตที่สำคัญ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการและการวางแผนด้านการเกษตรแบบครบวงจร นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินการตามนโยบายของรัฐ อาทิ โครงการประกันภัยผลผลิตทางการเกษตร โครงการเตือนภัยเศรษฐกิจการเกษตร

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ การยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่เกษตรสมัยใหม่และมีคุณภาพมาตรฐานด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ และปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ การรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร รวมถึงการรวมกลุ่ม/การบริหารจัดการการผลิต และการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ยังคงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อขยายผลการดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพื่อสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร อย่างไรก็ตาม การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรต้องคำนึงถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการตลาดสูญเสียดังกล่าวจากการผลิตและการเก็บเกี่ยว กระบวนการตรวจสอบย้อนกลับ และการพัฒนาช่องทางด้านการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างโอกาสในการส่งออกสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ภาครัฐควรผลักดันให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการฟาร์ม และเร่งเตรียมความพร้อมให้เกษตรกรสามารถนำข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในฟาร์ม พร้อมทั้งร่วมมือกับภาคเอกชนและนักวิชาการในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการฟาร์มตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยว การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองทั้งในด้านการซื้อขายสินค้าเกษตรที่สมาชิกผลิตได้ ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มราคาจำหน่ายสินค้า ตลอดจนเพื่อให้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนภายใต้เงื่อนไขที่ผ่อนปรนมากขึ้น

030602

แผนแม่บทย่อย

การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

เป้าหมายระดับแผนแม่บทย่อย

ปี 2562

ปี 2563

ปี 2564

สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานเพิ่มขึ้น

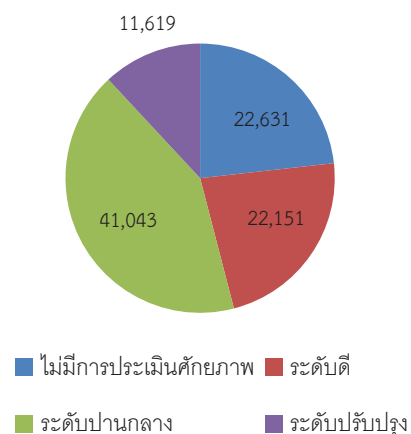
ค่าเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายในปี 2565

สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกร) ที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานเพิ่มขึ้น โดยสหกรณ์มีความเข้มแข็งในระดับ 1 และ 2 เฉลี่ยอย่างน้อยร้อยละ 90 และวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็ง เฉลี่ยร้อยละ 25

ความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรและภาคเกษตร ผ่านกลไกการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีการบริหารจัดการตั้งแต่การวางแผนการผลิต การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่า และการจัดการด้านการตลาด รวมถึงการสร้างความร่วมมือจากสมาชิกเพื่อเพิ่มศักยภาพให้สถาบันเกษตรกรยกระดับไปสู่การเป็นผู้ประกอบการที่สามารถแข่งขันได้ มีปัจจัยหลักที่ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ให้กับสถาบันเกษตรกร การพัฒนาบุคลากรในการบริหารงาน และการจัดการองค์กร การเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันเกษตรกร การส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิก และการบริหารจัดการด้านการตลาดเพื่อรองรับผลผลิตของสมาชิก

สถานการณ์การบรรลุเป้าหมาย เมื่อพิจารณาจากการประเมินศักยภาพสหกรณ์ ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2564 พบว่า สหกรณ์ภาคการเกษตรที่มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับชั้น 1 และชั้น 2 มีจำนวน 3,072 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 90.70 ของจำนวนสหกรณ์ภาคการเกษตรที่ดำเนินงานทั้งหมด และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปี 2561-2564 มีสหกรณ์ภาคการเกษตรที่มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับชั้น 1 และชั้น 2 เฉลี่ยร้อยละ 91.11 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างน้อย

การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ปี 2564 (แห่ง)

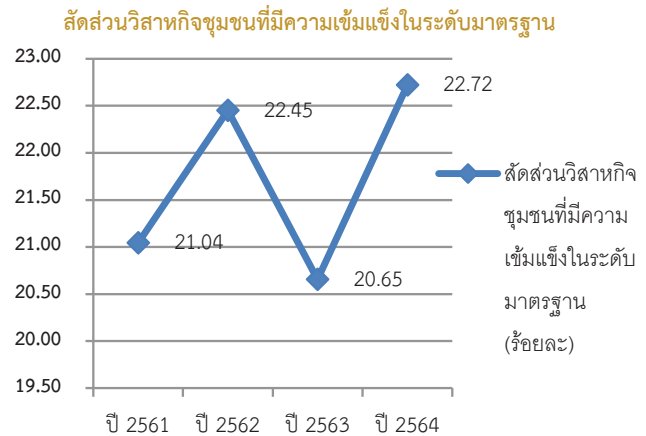

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร

030602

ร้อยละ 90 ในขณะที่การประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน จากจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินศักยภาพ ณ 30 กันยายน 2564 จำนวน 74,863 แห่งพบว่า มีวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับดี 22,151 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 29.59 แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนทั้งหมด 97,494 แห่ง มีวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดที่อยู่ในระดับดีเฉลี่ยร้อยละ 21.72 โดยเป็นค่าเฉลี่ยปี 2561-2564 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร

การดำเนินงานที่ผ่านมา ปี 2564 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์/สถาบันเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่สำคัญ อาทิ การส่งเสริมพัฒนาสมาชิกให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ และวิธีการสหกรณ์ ผ่านโครงการฝึกอบรมเศรษฐกิจการเงินขั้นพื้นฐานแก่สมาชิกสหกรณ์ โครงการยกระดับความสามารถด้านการเงินการบัญชีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สหกรณ์และสถาบันเกษตรกร รวมถึงช่วยให้สมาชิกตระหนักในบทบาทและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินการ และการทำธุรกรรมทางการเงินกับสหกรณ์ เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินการของสหกรณ์ให้มีความโปร่งใส นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรของสหกรณ์ อาทิ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์สินค้า เป็นต้น ตลอดจนการใช้แนวคิด “ตลาดนำการผลิต” ด้วยการขยายช่องทางตลาดเกษตรผ่านการจัดงานมหกรรมสินค้าสหกรณ์ และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออฟไลน์และออนไลน์ รวมทั้งการพัฒนาเกษตรกรให้สามารถเป็นผู้ประกอบการออนไลน์ได้

ประเด็นท้าทายที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมาย สถาบันเกษตรกรเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล แต่ศักยภาพในการดำเนินธุรกิจของสถาบันเกษตรกรยังคงมีความเข้มแข็งที่แตกต่างกัน โดยสถาบันเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สถาบันเกษตรกรบางส่วนที่ยังต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพื่อนำไปสู่การยกระดับความสามารถของสถาบันเกษตรกร ดังนั้นการสร้างกลไกความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกร รวมทั้งการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ตลอดจนการเร่งเพิ่มขีดความสามารถการบริหารจัดการธุรกิจที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากการค้าการลงทุนและแนวโน้มความต้องการของตลาด ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายที่สำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของสถาบันเกษตรกรในสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการบรรลุเป้าหมาย การเพิ่มขีดความสามารถและการยกระดับสถาบันเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถาบันเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการพัฒนาตลาด เพื่อยกระดับขีดความสามารถของสถาบันเกษตรกรและเครือข่ายในด้านการผลิตและการตลาด รวมทั้งยกระดับการดำเนินธุรกิจในลักษณะการเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจเพื่อเชื่อมโยงกับภาคเอกชนและนำไปสู่การแบ่งปันผลประโยชน์ในห่วงโซ่มูลค่าอย่างเท่าเทียม ตลอดจนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกของสถาบันเกษตรกร และการพัฒนากลไกเพื่อเชื่อมโยงภาคีต่างๆ (ภาคเอกชน/ส่วนราชการ/กลุ่มเกษตรกร/นักวิชาการในพื้นที่) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน

